

Osmanlı dönemi nâdir bardaklar

GÖRSELLER: ADELL ARMATÜR KOLEKSİYONU

E SKİ devirlerden beri gündelik yaşamda kullanılan su kapları içinde, bardaklar en büyük kısmı oluşturur. Basit ve yalın formlarıyla bardaklar, en çok pişmiş toprak ve seramikten ya da mâdenî malzemeden yapılmaktaydı. Pişmiş toprak ve seramikten yapılmış nârin yapılı bardakların güzel örnekleri, günümüze kadar ulaşabilmiştir. Kütahya işi seramik bardaklar çiçek bezemeleri ve olağanüstü renk zenginlikleriyle

benzerleri arasından kolayca fark edilir. Sırlı ve genelde çok renkli boya bezemeli îmal edilmiş bardaklar, şehrin ki-bar muhitlerinde zevkle kullanılmıştır.

XIX. yüzyıldan itibaren, özellikle Avrupa'dan ithal edilen bardaklar çok revaçtaydı. Batılı sanat anlayışında üretilmiş süslü bardaklar ve Osmanlı toplumunda "billûr" denilen cam ve kristal bardaklar bu dönemde hızla yaygınlaşmıştır.

SU BARDAKLARINDA YÖRESEL İSİMLER

Bukbuka (Adana), Cendere ve Cır-dak (Giresun), Sabak (Silifke), Çotuk (Kırşehir), Çömce (Çankırı-Çerkeş, Bolu), Şapşak ve Şapşalak (Kastamonu), Şapşap (Balçova- İzmir), Dafa (Bozüyük-Bilecik), Dobuç (Trabzon), Gilden (Fethiye), Savacık (Edirne).

ÜZERİ YAZILI OSMANLI DÖNEMİ BARDAKLARI

Bakır ustaları, mâdenî bardakların dip

Pirinç seyahat bardağı, Rumeli işi, XIX. yüzyıl. Osmanlıca "Sâhib-i Fazîletlü Ayırıcızâde Hacı Ahmet Efendi, sene 1299." yazılı.

kısımlarında Osmanlıca veya Ermenice usta damgalarını kalem işçilikle yazmışlardır. Antep ve Erzincan işi olan bakır bardaklarda, özellikle Ermeni ustaların damgaları ve “nuhas” alâmeti dikkati çekmektedir. Tuğralı gümüş bardaklarda hangi pâdişah döneminde yapıldıysa onun tuğrası, Osmanlıca yazılmış “Âfiyet olsun efendim.” cümlesi, “Souvenir” ibâresi ve Latin harfleriyle işlenmiş inisiyaller görülebilmektedir.

Önemli zevâtın kişisel kullanımını için yapılmış bardaklarda sâhibiyle yapan ustanın ismi ve yapım târihi yazılıdır. Turistik amaçlı yapılmış Kütahya işi seramik bardaklarda “Yâdigâr-ı Kütahya” yazıları dikkati çeker.

Eski aşevlerindeki bardakların üzerlerinde Osmanlıca, “Buyrun efendiler, âfiyet olsun.”; zenzem ikramlarında kullanılan Mekke işi bardaklarda Osmanlıca “Şifâ niyetine.” cümlelerinin ve kelimeitevhîdin yazıldığı da vâkidir.

TEKKE SU BARDAKLARI

Tekkelerde dervişlerin ve ziyâretçilerin içme suyu ihtiyâcına cevap vermek için hazır tutulan güğüm veya su küplerine

elin ulaşabileceği bir mesâfede zincirle veya iple bağlı olan, kuka, boynuz, ahşap gibi malzemelerden yapılmış su kapları vardı.

SEYAHAT BARDAKLARI

Bakır, pirinç ve gümüş örneklerine rastladığımız tuğra işlemeli, oldukça pratik, ergonomik, taşınması kolay bardaklardır. Koleksiyonda bulunan seyahat bardakları incelendiğinde; Ermeni ustanının damgasını taşıyan Erzincan işi bakır bardaklara; üzerlerinde sâhibinin ismi ve Osmanlıca beyitler yazılı olan Bosna ve Süleymânîye işi pirinç bardaklara; İstanbul işi, “Aznavur” gümüş işçilikli bardaklara ve ustanının damgasını taşıyan, ziyâret hâtırası olarak satışı sunulmuş Van işi, tuğralı, gümüş bardaklara tesâdüf edilebilir. Özellikle Aznavur işçilikli gümüş seyahat bardağı, türünün son derece nâdir bir örneğidir.

MEKKE (HACI) BARDAKLARI

Hacıların kullandıkları veya hac hediyesi olarak dönüşte yakınlarına getirdikleri, genelde pirinç veya bakırdan

yapılmış, Hint işi, üzerinde Osmanlıca “Âfiyet olsun, şifâ niyetine.” gibi cümlelerin, Arapça esmâ-i hüsnâ ve birtakım duâların yazıldığı bardaklardır.

ZÂTÎ BARDAKLAR

Osmanlı hânedânına veya saray eşrâfına mensup olanlara ve tüccar tâifesinden kimi şahıslara özel yapılmış bardaklardır. Tahmin edileceği üzere bardakların üzerinde bardağı kullanacak zâtın ve yapan ustanın ismi, bardağın îmal edildiği târihi görmek mümkündür.

SEBİL BARDAKLARI

Ücretsiz su ikrâmı için yapılmış sebil-lerde görevli suçular, mevsim koşullarına göre kışın ılık, yazın karlı, salgın hastalık durumlarında ise kaynatılmış su dolu bardakları hazırlayıp halka dağıtmışlardır. Bu sebil bardakları, her kullanımdan sonra yıkanıp tekrar doldurulurdu. Sebillerin, insanların en çok gelip geçtikleri cadde ve sokakların köşe başlarında, meydanlarda inşâ edilmesine büyük özen gösterilmiştir.

—ERCAN TOPÇU

Sultan Abdülaziz tuğralı, kuş ve bitki motifli su bardağı.

Sultan II. Abdülhamid tuğralı ve iç içe geçmeli gümüş seyahat bardağı.